

Тетяна Іллівна ПІШЕНІНА

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач кафедри менеджменту,
Відкритий міжнародний університет «Україна»
E-mail: pishenina@ukr.net

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Пішеніна, Т. І. Основні аспекти інноваційного розвитку підприємства [Текст] / Тетяна Іллівна Пішеніна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 20. – С. 66-70. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Метою статті є розкриття особливостей інноваційного розвитку підприємства в умовах структурно-інноваційних перетворень в економіці України, обґрунтування необхідності створення інвестиційної привабливості сучасного підприємства.

Теоретичним підґрунтям наукової роботи є фундаментальні дослідження інформаційного суспільства та економіки знань, теорій інноваційного розвитку та створення трудового і соціального капіталу. Методологічну базу роботи сформували загальнонаукові методи аналізу: абстрактно-логічні, емпіричні методи спостереження та порівняння, теоретичні методи класифікації і систематизації, статистичні матеріали. Інформаційну базу роботи складають нормативно-правові акти і матеріали органів державної влади України, статистичні дані державної служби статистики України, матеріали досліджень міжнародних організацій, а також результати наукових праць українських і зарубіжних вчених, методика і дані мережі Інтернет.

Результати. Розкрито теоретичні основи формування і розвитку інноваційної привабливості підприємств. Доведено необхідність урахування різних факторів впливу на їх інноваційний розвиток. Обґрунтовано, що інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика окремих підприємств як об'єктів майбутнього інвестування з позицій перспективності розвитку, обсягів і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, стану платоспроможності та фінансового стану. Для оцінки інвестиційної привабливості можуть бути використані різні фінансові показники. Їх склад визначається з огляду на з цілі і глибину аналізу фінансового стану. Такими показниками є оборотність активів, прибутковість капіталу, фінансова стабільність, ліквідність активів.

Наукова новизна полягає в поглибленні теоретичних положень і розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування інвестиційної привабливості підприємства, що забезпечує інноваційний розвиток та ефективне вирішення проблем, пов'язаних з фінансовою стійкістю останнього та мінімізацією фінансових ризиків.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані положення й висновки можуть бути використані для обґрунтування основних шляхів інноваційного розвитку підприємства, а їх реалізація сприятиме формуванню його інвестиційної привабливості.

Ключові слова: інвестиційна привабливість; інноваційна модель; система управління; стратегічні пріоритети; зовнішні фактори; внутрішні фактори.

Tetiana Illivna PISHENINA

Doctor of Economics,
Senior Research Fellow,
Head of the Department of Management,
Open International University "Ukraine"
E-mail: pishenina@ukr.net

KEY ASPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

Abstract

Purpose. *The purpose of this article is to outline the characteristics of innovative development of the company in terms of structure–innovative reforms in Ukraine's economy, to ground the need for a creation of the investment attractiveness of the modern enterprise.*

Research methodology. *Fundamental research of information society and knowledge of economy, theories of innovation and the creation of employment and social capital have become the theoretical basis for research. Normative and legal acts, materials of authorities of Ukraine, statistics of State Statistics Service of Ukraine, the research materials of international organizations, the results of scientific works of Ukrainian and foreign scientists, methods and data on the Internet have become the information base of research.*

Results. *The theoretical basis for the formation and development of innovative enterprises attraction are considered. The necessity of taking into account the various factors influencing the development of innovative enterprises is proved. It has been grounded that the investment attractiveness of the company is an integral characteristic of separate enterprises as the objects of future investment from the point of perspective, scope and prospects of marketing, effective use of assets, their liquidity, solvency and financial condition of the state. For evaluation of investment attractiveness we can use various financial indicators. Their combination is determined by the objectives and depth of financial analysis. These indicators are the reversibility of assets, return on equity, financial stability, liquidity of assets.*

Scientific novelty *lies in the deepening of theoretical concepts and developing scientific and practical recommendations for the formation of investment attractiveness of the company that provides innovative development and effective solution of problems which relate to the financial stability of the company and minimization of the financial risks.*

The practical significance *of the results is that the stated terms and conclusions can be used to ground the basic ways of innovative enterprise development. Their implementation will strengthen investment attractiveness.*

Keywords: *investment attractiveness; innovative model management system; strategic priorities; external factors; internal factors.*

JEL classification: M200, P120

Вступ

Одним з найголовніших завдань інноваційного розвитку сучасного підприємства є розробка інноваційної моделі системи управління, адекватної як українським традиціям, так і сучасним світовим тенденціям. Невід'ємною складовою частиною такої моделі є науково-інноваційна сфера, завдяки якій країни – світові лідери, створили свої сучасні, мобільні економічні і соціальні системи управління динамічно розвинутими підприємствами.

Розвиток інноваційної моделі структурної перебудови підприємства та її зростання, становлення України як високотехнологічної держави проголошуються основним завданням державної політики щодо впровадження систем менеджменту якості та систем екологічного менеджменту.

На жаль, на практиці таке завдання реалізується непослідовно. Процес інтегрування міжнародних стандартів у сфері науково-технічної діяльності підприємств у контексті переходу до інноваційного типу системи управління рухається дуже повільно у зв'язку з постійними економічними змінами.

Основним недоліком науково-технічної політики, що здійснюється в Україні, залишається її слабка спрямованість на кінцевий економічний (комерційний) результат науково-технологічної діяльності підприємства. Деякі кошти, що виділяються, не дозволяють утворити матеріально-технічне підґрунтя для стимулів та необхідних організаційно-технологічних умов ефективної діяльності науково-технічного та виробничого потенціалів [1, с. 6].

Все це вимагає здійснення активної науково-технічної політики і правового регулювання інновацій на всіх етапах їх життєвого циклу підприємства.

Загальновідомо, що в міжнародній практиці є законодавчі акти, які створюють сприятливі умови для розвитку інноваційного підприємництва. Це формує відповідну мотивацію по деяких чинниках науково-технічного і економічного розвитку [2, с. 46].

Інноваційний шлях розвитку системи управління сучасним підприємством є дуже проблемним, проте прийняття низки законів з цього питання дозволило зняти низку проблем. Це пов'язано з тим, що в Україні фактично не було єдиного центрального органу виконавчої влади, який би мав реальний вплив на процес здійснення інноваційного реформування економіки на макро- і мікрорівнях, а також з тим, що цей процес лише проголошувався, але не реалізовувався, тому що не дуже був потрібний попереднім урядам, а понад усе – тим силам, які впливали на прийняття рішень. Інноваційний шлях проголошувався, але рух відбувався у зовсім іншому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління розглянуті в працях багатьох учених та спеціалістів, зокрема В. Б. Аверьянова, В. Д. Бакуменко, М. М. Білинської, О. М. Іваницької, Р. А. Калюжного, Т. О. Лукіної, П. І. Надолішнього, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенського, В. М. Олуйко, О. М. Суходолі, В. В. Цветкова та інших.

Проблеми інноваційного розвитку широко висвітлені в науковій літературі. Цими дослідженнями займалися Бажал Ю. М., Бакушевич І. В., Геєць В. М., Гриньов Б. В., Гуменюк В. Я., Гусєв В. О., Долішній М. І., Кемпбелл Д., Козоріз М. А., Кондратьєв М. Д., Лапко О. О., Малицький Б. А., Роджерс Е., Соловійов В. П., Туган-Барановський М. І., Шумпетер Й., Чумаченко М. Г. та інші. У працях цих вчених розглядалися питання створення та реалізації інновацій, формування інфраструктури та створення правової бази інноваційних процесів стратегічного управління підприємствами.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень і публікацій з цих питань, вимагають визначення, уточнення та акцентування: основні питання переходу до інноваційної системи управління сучасним підприємством, які виникають при переході до ринкової економіки інноваційного типу, та шляхи вирішення зазначених питань.

Мета та завдання статті

Метою статті є розкриття особливостей інноваційного розвитку підприємства в умовах структурно-інноваційних перетворень в економіці України, обґрунтування необхідності створення інвестиційної привабливості сучасного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

На сучасному етапі розвитку економіки держави актуальним завданням є поступовий перехід до інноваційного типу системи управління та створення індустрії інноваційного підприємництва і забезпечення його ефективного функціонування. Держава має активізувати свою роль у вирішенні завдань інтенсифікації інноваційного розвитку економіки, її підприємств на основі адаптації позитивного міжнародного досвіду по впровадженню систем менеджменту якості та систем екологічного менеджменту. Державна підтримка інноваційного бізнесу має забезпечуватись двома формами – прямим та непрямим регулюванням. Пряма підтримка передбачає: фінансування з бюджету, надання грантів і пільгових кредитів, укладання контрактів з інноваційними фірмами на розробку нової продукції, створення умов з метою залучення приватного та іноземного капіталу для організації інноваційного підприємництва. Крім прямого державного регулювання інноваційного підприємництва, важливе місце має застосування численних методів опосередкованої дії, за допомогою яких створюється сприятливий інвестиційний клімат, а саме: податкові пільги, амортизаційна, цінова політика тощо [3, с. 6]. Політика стимулювання інноваційної активності вітчизняного підприємництва повинна проводитися на всіх рівнях: від уряду до місцевих органів влади.

Встановлено, що суттєве значення для створення інвестиційного клімату з метою підвищення інноваційної активності підприємств мають чинники сталого розвитку України. Створення високотехнологічних виробництв з метою забезпечення конкурентоздатної інноваційної продукції, сучасних технологічних процесів її виготовлення забезпечить вихід України на європейські ринки.

Інвестиційна привабливість сучасного підприємства повинна розглядатися на рівні країни, галузі, регіону, підприємства. Останнє в цій системі є кінцевим пунктом вкладення коштів, де реалізуються конкретні проекти. Для стратегічного інвестора не будуть достатньо переконливими аргументи інвестування засобів, наприклад, у металургійний комбінат, якщо розвиток цієї галузі в масштабах міжнародної економіки знаходиться в кризовому стані. Також, незважаючи на всю фінансову вигідність проекту, ризик політичної й економічної нестабільності в державі зведе нанівець будь-які зусилля по залученню інвесторів.

Взагалі інвестиційна привабливість підприємства – це інтегральна характеристика окремих підприємств як об'єктів майбутнього інвестування з позицій перспективності розвитку, обсягів і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, стану

платоспроможності і фінансового стану. Для оцінки інвестиційної привабливості можуть бути використані різні фінансові показники. Їх склад визначається з огляду на цілі і глибину аналізу фінансового стану. Такими показниками є оборотність активів, прибутковість капіталу, фінансова стабільність, ліквідність активів та ін. [4].

Інвестиційна привабливість окремих підприємств як потенційних об'єктів інвестування оцінюється інвестором при визначенні доцільності капітальних вкладень (інвестицій) у технічне переозброєння, реконструкцію або розширення діючих підприємств. Відповідно ці групи факторів формують певні системи зовнішніх і внутрішніх ризиків, що з'являються за інвестиційного кредитування підприємницької діяльності [5, с. 105].

При оцінці інвестиційної привабливості підприємства обов'язково враховуються головні фактори інвестиційної привабливості, що дає можливість потенційним інвесторам підприємства мінімізувати інвестиційні ризики.

Змістовно розглянемо основні чинники інвестиційної привабливості підприємства.

По-перше, це місцезнаходження підприємства. Цей чинник значно впливає на інвестиційну привабливість, особливо в умовах України. Відомо, що розміщення продуктивних сил у регіональному аспекті має велику вагу. Багато підприємств було створено в конкретних регіонах зовсім не тому, що саме там існувала можливість забезпечити найвищу якість і найменшу собівартість продукції, а з кон'юнктурних політичних міркувань. Наприклад, щоб в області було таке важливе для країни підприємство і цей регіон був не гіршим за інші за показниками свого промислового розвитку. Сьогодні практично в кожному регіоні країни можна знайти підприємства, і нерідко вони є такими, що визначають існування цілого міста, і довести до конкурентоспроможного стану саме в такому місці їх неможливо.

Підприємства, що знаходяться в країнах з позитивним енергетичним балансом, мають вищу наукоємність виробництв, потребують затрат людської праці високої кваліфікації, суттєво впливають на регіональні та місцеві особливості. Тому при створенні високотехнологічних виробництв і підвищення якості праці, українські виробники в перспективі будуть спроможні започаткувати різні висококонкурентні підприємства, зайнявши належне місце в престижних сегментах світового ринку промислової продукції [6, с. 119].

По-друге, важливе значення мають взаємовідносини з органами державної влади. У будь-якій країні світу відносини бізнесу з місцевою й центральною владою істотно впливають на його розвиток та ефективність. Це характерно і для України. Тому інвесторам необхідно чітко розібратися в тому, які взаємини склалися в керівництва підприємства-позичальника з владою і який вплив ці стосунки можуть справити на успіх реалізації певного інвестиційного проекту. Державна влада буде або сприяти успіху проекту, або зводити перешкоди на шляху його реалізації.

По-третє, вид галузі, до якої конкретно належить підприємство, має принципове значення для будь-якої країни, оскільки добре відомо, що конкурентоспроможність продукції підприємства на ринку дуже залежить від репутації на світовому ринку відповідної галузі певної країни. Це пояснюється здебільшого тим, що конкурентні переваги на ринку підприємств, які успішно працюють у певній галузі, як правило, асоціюються з усіма підприємствами країни, що входять у галузь. Це відбувається навіть у тому разі, якщо підприємство – нове у якомусь сегменті ринку.

По-четверте, велике значення мають власники підприємства-позичальника. Це дуже важливий чинник, який необхідно обов'язково враховувати та чітко з'ясувати. Характер володіння, тобто те, кому належить контрольний пакет і великі пакети акцій, має істотне значення не тільки для поточної роботи підприємства, але й для його успішного розвитку. Контрольний пакет може належати трудовому колективу, керівникам підприємства, зовнішньому інвестору, а можливо, навіть бути фактично розпорощеним серед дрібних акціонерів, що об'єдналися. Залежно від характеру володіння має будуватися система управління підприємством, інакше кажучи, між ними має спостерігатися відповідність, без якої важко розраховувати на ефективну роботу підприємства. Важливим аспектом є також репутація власників у суспільстві, у владних структурах і на ринку. Негативна думка може вплинути на успіх реалізації інвестиційного проекту.

Особливе значення має виробничий потенціал підприємства. Стан останнього постає однією з ключових позицій його інвестиційної привабливості. Зазначена категорія фактично не використовується інвесторами й кредиторами для вирішення своїх практичних завдань. Капітал працює лише після переходу у виробничу форму, потім він перетворюється в основні фонди, оборотні кошти й нематеріальні активи. Ці складові капіталу, матеріалізовані у виробничому потенціалі підприємства, можуть бути предметом аналізу й оцінювання.

Слід зазначити, що змістовна оцінка фінансового становища для надання довгострокового інвестиційного кредиту є обов'язковою умовою для позичальника, але не зобов'язує банк надавати

кредит, а є лише основою для подальшого вивчення кредитором усіх факторів, які впливають на інвестиційну привабливість підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На основі проведених досліджень, аналізу літератури визначено теоретичні та методологічні засади оптимізації сучасних систем управління підприємствами, а також їх функції, проаналізовано головні чинники інноваційної привабливості сучасних підприємств і окреслено організаційні проблеми при переході до інноваційного типу управління ними та шляхи їх подолання.

Використання отриманих результатів досліджень дасть можливість уникнути помилок у процесі реформування системи управління сучасними підприємствами і ці результати можуть стати основою для розробки стратегії інноваційного розвитку підприємств України.

Список літератури

1. Андрощук, Г. А. *Инновационная активность промышленных предприятий* / Г. А. Андрощук. – К: *Проблемы науки*, 2000. – № 2. – С. 6 -15.
2. Малицький, Б. А. *Наукова система України: концепції сучасної трансформації та реальний стан* / Б. А. Малицький. – К: *Наука та наукознавство*. – 1998. – № 3. – С. 40-57.
3. Соловйов, В. П. *Київський інноваційний бізнес-інкубатор* / В. П. Соловйов, В. Ф. Феденко. – К: *Матеріали міжнародного симпозиуму "Наука та технології в умовах реформування економіки"*, 1997. – С. 6 – 12.
4. *Best practice in business uncubation*. – Geneva: *Economic Comission for Europe*, 2000. – 120 p.
5. Поручник, А. *Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: монографія* / А. Поручник, Л. Антонюк. – К.: *КНЕУ*, 2000. – 172 с.
6. *Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс]: закон України*. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

References

1. *Androshuk, G. A. (2000). Innovacionnaja aktivnost' promyshlennyh predpriyatij. Problemy nauki, 2, 6-15.*
2. *Malyts'kyu, B. A. (1998). Naukova systema Ukrayiny: kontseptsiyi suchasnoyi transformatsiyi ta real'nyy stan. Nauka ta naukoznavstvo, 3, 40-57.*
3. *Solovyov, V. P. & Fedenko, V. F. (1997). Kyivys'kyu innovatsiyyny biznes-inkubator. Kyiv: Materialy mizhnarodnoho sympoziumu " Nauka ta tekhnolohiyi v umovakh reformuvannya ekonomiky ", 6-12.*
4. *Best practice in business uncubation. (2000). Geneva: Economic Comission for Europe.*
5. *Poruchnyk, A. & Antonyuk, L. (2000). Venchurnyy kapital: zarubizhnyy dosvid ta problemy stanovlennya v Ukrayini. Kyiv: KNEU.*
6. *Pro priorytetni napryamy innovatsiyanoi diyal'nosti v Ukrayini : zakon Ukrayiny (n. d.). Retrieved from: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.*

Стаття надійшла до редакції 26.05.2015 р.